

A TECHNOKRATA UTÓPIA

Irta: KOVACS KÁROLY (Pozsony)

Az a válság, amely a modern társadalom feloldódását kíséri a legfurcsább reformterveket és társadalmi kuruzslásokat produkálja. Már a világháború előtt is számos olyan kísérletnek voltunk tanúi, amely a fel nem tartóztatható végzetet akarta legalább ideig óráig a legkülönbözőbb csodareceptekkel megállásra kényszeríteni. Azóta George Henry neofiziokrata apostoloskodásától kezdve egészen a Rutherford bíró féle neopokaliptikus rádióbeszédéig, ezek a csodadoktorok meg nem szűnő láncot alkotnak.

Nem is lehet ez másként. Manapság széles társadalmi rétegek egyik napról a másikra kerülnek a pusztulás lejtőjére. Tízezer meg tízezer gondolkodó ember lesz a termelési és társadalmi rend meg nem értett ellentmondásainak játékszerévé. Egyre mélyebbre süllyednek. Anyagi viszonyaik egyre romlanak. Társadalmi tekintélyük egyre hanyatlik. Aggódva figyelik mindezt. Töprengnek fölötté anélkül, hogy elkerülhetetlenségét és gyökeresen új viszonyokba való feloldódásának szükségszerűségét felismernék. Ebből a talajból természetszerűleg fakadnak azon kísérletek, amelyek valami újat is szeretnének, de a régihez is ragaszkodnak. Változtatni is akarnak, de félnek azon bizonytalanságoktól, amelyeket ez az új jövő rejtgethet. Megoldási terveik ennek megfelelően felemás, semmitmondó és jobbantudóskodó reménykedések. A legjobb esetben is késői utópiák. A jövőt formáló valóság meg az ezt a valóságot tudatosan szolgáló harcok tábor egyaránt szuverén megvetéssel tolja félre azokat az utból a történelem lomtárába.

Legujabban az Egyesült Államokból kiindult technokrata mozgalom igyekszik lehetőleg nagy port verni fel a mai általános válság egyre kiutnálkülöbb sivatagjában. Új kor eljöttét hirdetik ezek a próféták, bár korántsem azért, aminek ők hívalkodnak a képviselői lenni.

A technokrácia látszólag csalhatatlanul tudományos alapokra felépített tételei nem is fogamzhattak meg máshol, mint a reménytelen helyzetbe került legmodernebb és legkapitalistább ország kiábrándulást szülő és csodákra váró atmoszférájában. Itt forgatta fel a válság a legradikálisabban és legváratlanabban a gazdasági viszonyokat. Az ipari termelés óriási méretű összezsugorodása, (az amerikai acélipar pl. ma kapacitásának nem egészen 19 százalékát használja ki), a technikai személyzet egy jelentékeny részét máról-holnapra talajtalanná tette. A „technokraták“ válságba és zavarba jutottak. Soha nem álmódott kálátástalanság tette őket majdnemlátókká. Saját sorsuk reménytelensége arra készítette őket, hogy megállassák az egész mai, árutermelésen felépülő társadalom helyzetének reménytelenségét is. Persze ez nem könnyű dolog. Ez nem történhet saját erejükből konzekvens világlátással és hajthatatlan változtatniakarással. Ezek az emberek minden idegrostjukkal a mai társadalomhoz tapadnak. Annak élet- és gondolatformái uralják őket akkor is, amikor külső viszonyaik már szembeállították vele. Így

szükségszerűen foltozómunkát szeretnének. Valami olyasfélét, ami mindent a mai lényegében hagyja meg, azt szeretnék, ha csupán formai változtatásoknak volna meg az a radikális eredményük, hogy őket, a technika mestereit meg uralóit állítaná a mai kapitalisták és politikusaik helyett a társadalmi piramis élére. A technokrata ezeréves birodalom megjötté azután az egész társadalomra felragyogtatná egy új aranykor napját.

Hogy a technokrácia mennyire a nyugati civilizáció mai általános válságának gyümölese, azt saját genézise bizonyítja a legjobban. Ebben persze nem követhetjük a technokrata írókat, akik mindenkit, aki a gépek hasznosságáról vagy észszerű termelésről valaha is írt, a technokrácia előfutárjai közé soroznak. A józan tények azt mutatják, hogy az első *Technical Alliance* 1920-ban alakult meg New-Yorkban ugyanannak a *Howard Scott*nak kezdeményezésére, akit a technokrácia megalapozójának tartanak. A jenki imperializmus akkor is mély válságot élt át. A leszerelés, a hadiipar békés termelésre való áttérésének válságát. A szárazra került technokraták észszerűbb termelés után kiáltoztak. Azután ismét megdagadtak a mocsarak és a békák boldog brekegését mi sem zavarta. Nemcsak a technikusok szövetsége esett szét, hanem maga a név is feledésbe merült. A mostani technokrata elnevezés nem nyulik vissza 1932-nél régebbre.

Ma a technokrácia csaknem minden modern kapitalista országban megtalálta szószólóit. Követői száma és az általuk kiadott irodalom egyaránt erősen felszaporodott. A fentebb mondottak után nem tartható véletlennek, ha elsősorban azokban az országokban tapasztaljuk ezt, amelyeket a leghevesebben és legtartósabban ráznak a krízis viharszelei.

Nagyon érdekes képet mutat ez az irodalom. Feltűnő jellegzetessége a fantázia színes élénksége a gazdasági ismeretek bántó sekélyességével párosulva. Alradikális zászlót lobogtat. Ugyanakkor félénk meghunyászkodással kér bocsánatot vakmerőségéért. Törtető változtatniakarással kóklereskedik. De mindent meddővé tesz a régi alapokhoz való göresős ragaszkodásával. Valódi virága ez az irodalom a nyárspolgári felemáságnak, amely San-Franciskótól kezdve Prágáig ugyanazokat a megmosolyognivaló naivságokat fecsegi el fontoskodó nagyképűséggel. Közben azt szeretné, ha komolyan vennék, ha meghallgatnák és követnék.

*

A technokrata törekvések éles társadalmi kritikájuknál fogva nagyon könnyen tévesztik meg a felületes szemlélőt valódi mivoltukat illetőleg. Társadalmi kritikájuknak következménye az is, hogy egyesek, különösen az uralkodó osztály konzekvensen maradi rétegeiből egyenesen kommunista felforgatóknak bélyegzik őket. Alaptalanul és meg nem érdemelten. A technokraták teljes joggal hátrítják el maguktól ezt az egyesek szerint megtisztelő, mások szempontjából viszont megbélyegző jelzőt.

Persze semmi csodálatos sincsen abban, hogy ezek az emberek, ha ugyan akarnak, meglehetősen mélyen láthatnak be a mai gazdasági rendszer „hibás körforgásába”. Mint mérnökök, könnyen regisztrálhatják azokat a jelenségeket, amelyek a mai gazdasági és társadalmi életet minden objektív kutató előtt észszerűtlennek, kóros tünetekkel teltnék mutatják. *Laing* egy 1933-ban megjelent könyvében (*Towards Technocracy*) mintegy rezüméjét adja a technokraták társadalomkritikájának. Műve 13. oldalán a következőket mondja:

„Csodálatos világ ez. Amerre csak néztek, nyomort, kétségbesést meg elvadulást láttok... A régi időkben az árak elégtelensége volt az inség oka. A nép éhezett, mert nem volt élelmiszer; a nép szenvedett a hidegtől, mert nem volt ruha és betegeskedett, mert nem volt orvosság. Ma azonban az emberek a felhalmozott élelmiszerek között éheznek, amely megromlik vagy a tűzbe dobálják; rosszul öltöznek, miközben a gyapotot felhalmozzák és a gyárakat becsukják; barakkokban meg oduknak laknak, míg az ácsok, téglavetők és kőművesek munkanélkül ténferegnek, a lakások pedig hasztalan várnak bérlőre.“ Igaz, hogy ezt *Fourier* már 120 esztendővel ezelőtt is látta, amikor kijelentette, hogy a civilizációban „a nyomor magából a bőségből születik meg“. Mégis, ha egy amerikai technokrata ezt manapság szögezi le teljes részletességgel, azt bátor fellépésnek és világos meg-látásnak kell tartanunk.

Mindennek pedig az az oka, hogy „a gépek túlnőttek mestereiken.“ (*Porter: Roosevelt and Technocracy.*) A technika mai hatalmas fejlettsége már nem bírja elviselni a profitszempontok alapján és nem szükségletekre, hanem a piacra alapuló termelésnek kényszerzubbonyát. A technokraták, akik minden kérdésben statisztikai adatokkal operálnak, valóban szédítő képeket festenek a mai termelési lehetőségekről. Howard Scott becslése szerint, akinek nevéhez különben a technokrácia életrehívása fűződik, ma az Egyesült Államokban 353-szor annyi mechanikus energiát fogyasztanak, mint 1800-ban. R. Low a gépi hajtóerő összegét az Egyesült Államokban 704 millió, Angliában 175 millió, Németországban 175 millió és Franciaországban 70 millió lóerőre teszi. Ennek a becslésnek az alapján az egész világ mechanikus hajtóerejének összegét másfélmilliárd lóerőnek vélik, ami a Szovjetunió állandó, gyors fejlődését figyelembe véve inkább alacsony, mint magas számítás. Hogy ez a szám mit jelent, akkor értjük meg, ha figyelembe vesszük, hogy Egyiptomban a piramis építések idején, az 5 millió lakosból másfélmillió felnőtt munkást véve alapul napi 8 órai munkaidővel, munkaerőként 0.1 lóerő teljesítménnyel, legfeljebb 150.000 lóerőre lehetett tenni a termelés szolgálatába állítható energia mennyiségét.

Az árutermelés következtében ennek a hatalmas és egyre növekvő energiátömegnek szükségszerűen túltermeléshez és tömeges „technológiai munkanélküliséghez“ kell vezetnie. Porter ki is mutatja ennek nagyságát, pontos statisztikákra támaszkodva az Egy. Áll. legfontosabb iparágaiban. Szerinte az 1923-tól 1927-ig terjedő időközben:

	a termelés nőtt	a munkáslétszám csökkent
az acéliparban	8 %-kal	9 %-kal
gyapotiparban	3 „	13 „
szénbányászatban	4 „	15 „
konzerviparban	20 „	19 „
petróleumfinomításnál	84 „	5 „ stb.

A villamosságnál a termelés 70 százalékkal nőtt meg, míg a munkáslétszám csak 52 százalékkal. Az automobil iparban a termelés 69 százalékkal a foglalkoztatottak száma pedig csak 48 százalékkal. Jól meg kell jegyeznünk, hogy Porter szerint ez a technológiai munkanélküliség szükségszerűen nő a technika fejlődésével és teljesen független a válság teremtette munkanélküliségtől. Ez azt jelenti, hogy a technokratáknak, amennyiben következtetések tud-

nának lenni, elvben kellene az egész mai rendszer ellen állást foglalniok. Tesznek is valami hasonló kijelentéseket. Ha azonban közelebbről nézzük meg célkitűzéseiket, kiderül, hogy ezek nem gyökeres változást, hanem néhány, az alapokat távolról sem érintő reformot céloznak, vagy pedig a dolgok meg nem értésén alapuló utópiák.

Mit is akarnak hát a technokraták? Nézzük meg mindenekeelőtt, mit értenek ők maguk a technokrácia szó alatt. Ha Howard Scott *Living Age* című könyvét a hozzá fűzött magyarázó irodalommal, meg az 1932-től megjelent technokrata irodalmat átnézzük a szónak kettős használatát találjuk.

1. A technokrácia egyrészt mozgalom, mely főképpen mérnököktől, meg a newyorki Columbia University néhány professzorától, általában különböző elméleti és gyakorlati technikusoktól indult ki. Alapelveit *George Soule* az amerikai *New Republic* c. folyóiratban a következőkben foglalja össze.

„1. Az erőfeszítés, amelyet egy bizonyos mennyiségű szükségleti cikk megszerzésére fordítanak, állandóan csökken, mert növekszik a gépek és mechanikus erőforrások használata; 2. a modern ipar alapelve a mechanikus energia alkalmazása; 3. az Egy. Áll. területének energetikai megfigyelése azt mutatja, hogy a termelt javak hatalmas arányú megnövelése könnyen lehetséges és megvalósítható ezáltal az egész lakosság messzemenő jóléte; 4. azáltal, hogy nagymértékben alkalmaznak gépeket, szédületes gyorsasággal pótolják velük az emberi munkaerőt és így a „technológiai” munkanélküliség egyre nő; 5. amíg az árrendszer (vagy bérrendszer) uralkodik, nem lehet eredményesen egyeztetni össze a termelést és a vetőképeséget, lehetetlen így a gazdaság gépezetét zavartalan mozgásban tartani; 6. ezen tendencia folytán az árrendszer zsákuccába vezet bennünket, amelyben szükségszerűen bekövetkezik az összeomlás; 7. a fenyegető pusztulás elkerülése céljából mérnökökre vagy technokratákra kell bízni az ipar vezetését, akik ismerik a mai termelés mechanizmusát és alapegységeit — az energia egységet — amelyeket az értékek létrehozásánál felhasználnak.”

Röviden és világosabban a technokrácia, mint mozgalom azt a törekvést jelenti, hogy a mai ártermelést tudományos alapelvek szerint szervezzék át és a termelt javakat eladás helyett olyan arányban osszák el a fogyasztók közt, amilyen arányban a termeléshez hozzájárultak.

2. A technokrácia másrészt magát azt a társadalmi rendet jelenti, amelyben a vezetés technokratákra van bízva és akik azt tudományos alapelvek (fizika, energetika, technológia) szerint irányítják.

Ez így nagyon szépen hangzik. Később meglátjuk, hogy mit értenek a technokraták „megszervezés” és „tudományos alapelvek” alatt. Most még a történelemszemléletükről kell néhány szót mondani. A technokrácia ugyanis nemcsak arra tart igényt, hogy a jövőt formálja ki, hanem a múltat is a saját szempontjainak megfelelően akarja átgyúrni. A történelem csak a gépek szempontjából érdekli őket. Az emberiség azóta számít valamit, amióta gépeket alkalmaz. Az eddigi történelmet ennek megfelelően három korszakra osztják fel. És pedig: I. az ő-kor, mely a legrégibb ősidőktől 1800-ig, a gőzgép alkalmazásáig terjed. Ami eddig történt, az nem jelent számukra semmit. „Az egész civilizáció, amelyet attól a naptól

kezdve építettek fel, amikor József a fáraó álmát megfejtette egészen Franklin Benjáminig arra a valóságra volt felépítve, hogy az ember képezte az egyetlen gépet.“ (*Arkrich: The ABC of Technocracy* 22. o.) A technokraták nem látnak változást az addig eltelt évezredekben. Nem veszik figyelembe azon gazdasági és társadalmi átalakulások sorozatát, amely nélkül az emberiség soha a mai fejlett technikához el nem juthatott volna. A gőzgép alkalmazásával az emberiség a II. Középkorba lépett, amely egyre gyorsuló fejlődési tempóval tart, míg a gépeket magukat is gépekkel kezdik előállítani. Ez az emberiség III. Új-kora. Ebben a korban idejét multa már a régi politikai gazdaságtan és az ennek megfelelő liberális gazdaságpolitika. Ezzel együtt lehetetlenné tette magát a demokrácia is. „A demokrácia, amely úgy ahogy megfelelt a régi görög városállamokban, lehetetlenné vált a mai világ komplikált mechanikus ipari államaiban.“ (*Laing: Tow. Tech.* 78. o.) A technokraták tekintélykormányára, gazdasági diktátorra van szükség. *Stuart Chase* lobogó fantáziájával már ennek a gazdasági diktátornak ad tanácsokat, akit jellemzően az istenhez hasonlóan nagy kezdetűs Tevel szólít. Jack London *Vaspatája* elevenedik meg előttünk egyetlen személyben összesűrítve Ez lesz majd az emberiség új korszaka a IV. Technokrácia.

*

Mielőtt alaposabban vennők szemügyre ezeket az elgondolásokat, azokkal a gazdaságtani „tételekkel“ kell szembenéznünk, amelyek a technokrácia alapját képezik. Természetesen hiába keresnénk itt összefüggő gondolatmeneteket, módszert, rendszert vagy akár csak rendet is. A technokraták egy két lehullott morzsát csipegettek fel a legvulgárisabb vulgarizálók asztala alól. De még ezt a tudakosságot is minden országban saját nemzeti gazdaságtani bölcseik laposságaival eresztik fel vagy spēkelik meg.

A technokrácia kiindulópontja a pénzrendszer kritikája. „A technokraták éppen a pénzrendszerben látják minden gazdasági bajnak a forrását és legfőbb támadásuk ez ellen a berendezés ellen irányul.“ (*Mandl: Technokracie*, 1934. 9. o.) Miért éppen a pénzrendszerben? Véletlen jelenség volna az, hogy a legkülönbözőbb nyárspolgári reformtervek bornirtságai egyöntetűen a pénzrendszerben akadnak meg? Különösnek kellene tartanunk, hogy a technokraták éppen a világháború után Németországban hangoskodó Freiland, Freigeld, Freiwirtschaft mozgalom pénz „elméletébe“ kapcsolódnak be? Ez nem csodálatos, hanem természetes. Hiszen éppen az áru fétisjellegéről van itt szó, amelynek lemezelenítéséhez Marx zseniális meglátására volt szükség. A nyárspolgár vulgárközgazda nem hatol be a gazdasági tények mélyébe. Az áruban és a cserében, valamint a cserét közvetítő pénzben nem ismeri fel a személyek dologi lepelbe burkolt viszonyát. Önálló létet, immanens isteni erőt tulajdonít azoknak. A pénzt akarja megreformálni vagy teljesen kiküszöbölni. Azt véli, hogy ezáltal eltávolította azon személyi függőségi viszonyokat is, amelyek e dologi viszony mögött megbujnak. A technokraták durva meg nem látsásukkal ugyanebbe a verembe estek. Hadat üzennek a pénznek, amely a mai társadalomban „semmi reális önértéket nem képvisel“ (bankjegy, papírpénz, fizetési eszközök) vagy pedig nagy értékingadozásoknak van kitéve (arany, ezüst) és ami ilyképpen teljesen alkalmatlan arra, hogy az áruk értékmérője legyen vagy a cserét közvetítse.

Ehelyett egy nagyszabású „értékelméletet” konstruálnak: a Howard Scott-féle „energián alapuló értékelméletet” (theory of energy determinants). Eszerint az áruk értékét azon erőfeszítés (energiamennyiség) határozza meg, amely a „megszerzéséhez” szükséges. Nemzeti jövedelem alatt azt az energiamennyiséget értik, amely fölmarad, miután a termelés normális folyamatát biztosították. Ezt az energiamennyiséget tudományos módszerek alapján lehet mérni. A mérés alapegysége az *erg* képezi. Az elosztásnál a társadalom minden tagja utalványt kapna egy bizonyos számú energia egységre, amely a nemzeti energia-jövedelemből az ő részét képezi. Amennyiben ezt az utalványt egy bizonyos határidőn belül fogyasztási cikkekbe nem váltja, elveszti értékét (freigeldizmus). A központi elosztásokban a szükségleti cikkek értékét aszerint határozzák meg, mennyi energiakifejtésre volt szükség az előállításukhoz kezelésük közben. Az összttermelés nyereségszempontok helyett a tényleges szükségleteknek megfelelően fog történni.

Hogy a tényleges szükségletek kiszámíthatók legyenek, másrészt, hogy a termelés és elosztás valóban „tudományos” alapelvek szerint történjen, a politikai gazdaságtan tudományát a fizikával (energetika), a gazdaságpolitikát pedig a technológiával kell helyettesíteni.

Ez minden, amit a technokraták a közgazdaságból tudnak.

*

Nagyon hálátlan dolog volna ezt az eklektikus ürességet részre szedni. A nagyhangú „theory of energy determinants” nem egyéb, mint a klasszikus pol. gazdaságtan *elosztvaldosított* értékmeghatározása. Az energia utalvány a *Silvio Gesell*től kikölesznőzt rothadékonny freigeld. Egyebet pedig hiába keresünk a technokratáknál, ami akár csak igényt is tartana a gazdasági koncepció elnevezésre. Ez különben logikusan folyik a technokrácia azon posztulátumából, hogy a liberális gazdasági politikával együtt magát a gazdaságtant is el kell vetni. De hogy milyen gazdasági alapelveknek fog megfelelni a technológia, arra sem Howard Scott nem ad választ, sem nagyszámú kommentálói. Nagy jámborságukban nem is látnak itt problémát. Minden nehézséget áthidal a hő óhajtat és vágyakozás: az egyre borzalmasabb nehézségekkel küzdő technikai szakembereknek kell a társadalom döntő tényezőivé lenniök.

*

A célkitűzések és alapok után nézzük meg most, milyen módon gondolják el a technokraták céljaik megvalósítását. Legvilágosabban és legtömörebben a Continental Committee 1933-ban kiadott rölapja foglalja össze a technokrácia „programját”. Ebben a következőket olvashatjuk: „Indítványozzuk, 1. hogy a nép törvényes uton szerezze meg a termelés, közlekedés és elosztás eszközeit, valamint a természetes erőforrásokat; 2. hogy minden iparágban tapasztalt szakembereket válasszanak ki, akik tökéletesítsék és modernizálják a meglévő berendezést és a később beállított gépeket, a köz érdekében használják fel a természeti kincseket; 3. hogy a társadalmi mechanizmus technológiai folyamatát a legmesszebbmenően biztosítsák; hogy minden felnőtt és munkaképes egyén hozzájárulhasson szolgálatával az általános életszínvonal emeléséhez és végül, hogy mindenki elegendő szabad időhöz jusson és így nemcsak egy kevésszámú privilégizáltak legyen módjában saját érdekeivel, művelődésével és szóra-

kozással foglalkozni. Hogy ezeknek a követeléseknek teljesítését elérjük, a következő eszközöket fogjuk igénybe venni: a) egy technikai tervet dolgozunk ki és valósítunk meg, amely szerint (Amerika) mint egész dolgozni fog, mert a jelenlegi berendezkedés, (gazdasági) elégtelenné vált; b) minden hivatalos fórumban a leggyorsabb tempóban egy praktikus munkaszervezetet építünk ki; c) meg akarjuk nyerni a közvélemény egyhangú hozzájárulását társadalmi munkánkhoz, amit céltudatos és intenzív nevelőmunkával akarunk elérni."

Bizony nagyon szegényes dolgok ezek, ha azokat a hatalmas akkordú szimfóniákat figyelembe vesszük, amelyeket íróik a megvalósított technokráciáról komponáltak. Bármennyire is keressük, nem találjuk meg a programban a megvalósításhoz vezető eszközöket. Ígyképpen egy nagyon kényelmetlen és feltűnő ellentmondás tántog a hangoztatott célok meg azon eszközök között, amelyekhez magukat leszögezik. Nagyon is kilátszik a lóláb. Nagyon is meztelenül fedi fel az objektív hatásban rejlő önillúziót és a mások illúzióbaringatására irányuló nem minden esetben őszintén gondolt törekvést.

*

A fennhangoztatott céloknak és az azokhoz vezető eszközöknek ellentmondása közös vonása minden utópiának. Ezért feneklenek meg mind olyan vasszükszszerűséggel, mint amilyen sükszszerűség létrehozza öket. Ezért válnak előbb vagy utóbb társadalmi demagógiává, amelyek éppen azon viszonyok megszüárdítását segítik elő, amelyek ellen kezdetben irányultak. A technokrácia csak annyiban képez kivételt, hogy már a születésénél is bőven használták ki azt demagóg jelszavakul a megingott társadalmi egyensúly helyreállítására. A technokrácia áljelszavai mögé igyekeznek felsorakoztatni az elégedetlenséget, hogy így mellékvágányokra tereljék és levezessék éppen azon „energiákat", amelyek a progresszív változás turbinájának hajtására lehetne felhasználni.

A technokrata mozgalom különösen gazdag a céltudatos szándékon meg a hamistudatú vagy tudatlan meg nem értésen alapuló ellentmondásokban.

1. A technokrácia szavakkal a termelés anarchiája, az áruterelés és a pengzgazdálkodás ellen fordul. De nem ismeri fel azt, hogy ezzel a mai társadalom alapjait támadta meg. Nem látja be, hogy semmiképpen sem számíthat a mai társadalom urainak támogatására. Ha következetesek lennének, akkor az evolúciós álláspont helyett revolúciós álláspontot kellene elfoglalniok, mert egyedül ez alkalmas arra, hogy társadalmi nézeteket a ma uralkodó osztály akarata ellenére is keresztülvigyen.

2. A technokrácia a tervgazdálkodás sükszségességét hangoztatja. De képtelen felismerni, hogy ez elképzelhetetlen a termelési eszközök magántulajdona alapján. Az orosz tapasztalatok elől mereven elzárkóznak. Pedig azokból megtanulhatták volna, hogy csak a termelési eszközök társadalmi tulajdonná változtatása küszöböli ki a termelés anarchiáját és egyedül ez veti meg a tervgazdálkodás előfeltételeit.

3. A technokrácia elveti a gazdaságtant és a gazdaságpolitikát. Nem veszi észre, hogy ezzel lehetlenné teszi éppen azt, amire törekszik: a gazdasági történések lényegébe való betekintést és ezzel a termelés uralását meg irányítását az emberiség sükszségeinek

megfelelően. Pedig csak a gazdaságtani ismeretek kimélyítése vezet a termelés szerkezetének felismeréséhez. Ennek alapos ismerete nélkül a termelés újjászervezése és irányítása egyaránt elképzelhetetlenek.

4. A technokratáknak fogalmuk sincs arról, hogy a különböző gazdasági rendszereknek sajátos osztályérdekek felelnek meg. Legelsősorban ezen a területen esztelenség társadalmi összetörkévésekről beszélni. A mai rend fenntartásához és megváltoztatásához egyaránt különböző osztályérdekek fűződnek. Mégpedig két szembenálló osztály eltérő érdekei. Az általuk annyira kipellengérezett pénzgazdálkodás megszüntetése egyáltalán nem érdeke az egész társadalomnak, hanem a társadalom egy osztályának törekvéseit fedi. Nevezetesen a „negyedik rend” törekvéseit.

5. A technokraták nem látják, hogy gazdasági és társadalmi sülyyedésük éppen ehhez a „negyedik rendhez” hozza őket közelebb. Ninesenek tudatában annak, hogy technokrata törekvések ezen sülyyedés gondolatvisszatükrözései.

6. A technokrácia nines tudatában annak, hogy egyedül nem képviselhet komoly társadalmi törekvéseket, hanem csak valamelyik társadalmi főosztály törekvéseinek keréteibe illeszkedhet be. Érzi, hogy maga csak függvénnyét képezi egyik vagy másik osztálynak. De ez nem az érdekeit már ki nem elégítő osztálytól való távolodásban és a jövőt képviselő másik osztályhoz való közeledésben jut náluk kifejezésre, hanem abban, hogy a két osztály között közvetíteni szeretnének, miközben mindkettő fölött állóknak képzelik magukat.

7. A technokrácia végül nem veszi észre, hogy minden olyan álláspont, amely nem határozottan foglal állást az általa kritizált viszonyokkal szemben, szükségszerűen erősíti azokat és gyengíti a gyökeres változtatásra irányuló törekvéseket. Így objektíve a „negyedik rend” törekvései ellen irányul.

*

Ezeknek az értetlenségeknek és ellentmondásoknak a tengerében csak természetes, hogy a technokrácia gyakorlati tevékenysége valami egészen köznapi szürke képet mutat. A technokraták bámulói és előtörtetői minden racionalizálási törekvésnek. Készséggel ölelnek keblükre minden tekintélyuralmat. Rooseveltől kezdve, Mussolinin és Hitleren keresztül egészen Batyáig meg Taylorig diethimnuszokat zengenek mindenkiről, aki az általuk elméletben elvetett „nyereségre termelést” igyekszik alaposabban és hatásosabban kiépíteni.

A technokrácia még az egyre határozottabb körvonalakban kialakuló világgazdálkodásra irányuló tendenciákból sem vonja le az észszerű gazdaságpolitikai következtetéseket. Nemes felháborással utasítja vissza a nemzetköziség gondolatát. A technokrata közösségek egymás közötti háborúját egyáltalán nem tartja valószínűtlennek. Ezzel teljessé válik a kép. Teljes élességgel domborodik ki a technokrácia teljes üressége, erőtlensége, alkalmatlansága arra, hogy következetes és őszinte törekvés zászlója legyen.

A Kaliforniai Utópista Társaság, amely ez év áprilisában alakult meg, helyesen vonta le tetteleik végső következtetéseit. Ez az egyelőre titkos egyesület az amerikai alkotmányra esketi meg belépéskor tagjait és kimondja a következőket: „az amerikai népet

gazdasági elvek szerint kell nevelni, mert inkább meggyőzéssel és szavazócédulákkal, mint gyűlölettel lehet elérni a „közvélemény“ (idézőjel tőlem K. K.) megváltoztatását a gazdasági kérdésekről.

Jól ismert melódiák ezek az európai valóban haladó közvélemény előtt, amelyekhez a haladás őszinte és következetes híveinek semmi közük sem lehet.

M A I S Z O N E T T E K

Irta: VAJKAY LAJOS (Budapest)

I.

Immár megálltam. Megrekedtem.
Fojt ez a kor, fojt a hínár.
Nem bírok én szólani már,
szavam elállt. Hörgölök rekedten.

Ó mennyi mindent kéne tennem!
Ó mennyi vágyam sürgetett!
És elmaradt a büszke tett,
üres vagyok, nincs semmi bennem.

Szám megtelt keser, fanyar ízzel,
küzdök, mint fuldokló a vízzel,
hogy ne maradjak, jaj, alul!

Nincs sors, mely jobban fájna, zúzna,
mint vergődni hínárba, gúzsba,
fuldokolón, hangtalanul.

II.

Másért jöttem, más volt a cél,
nem ezt hittem, nem erre vártam —
fulni hínáros, szennyes árban,
hol sorsom áll, erőm alél.

Jöttem, hogy lengessem szavam,
lelkem testvérindák kötözzék,
szülessen emberibb közösség
és megtaláljam önmagam.

Kell ez a cél, hit, értelem,
másként mit ér itt életem?
— mégis meg kell magam tagadnom

s minden időm, minden erőm,
szívem, agyam, vérem velőm
a Cézároknak odaadnom.

III.

Mindent másnak! Üres vagyok!
Magamból nem marad magamnak